

ПРАВО НА МЕДІАЦІЮ ЯК СОЦІАЛЬНУ ПОСЛУГУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Яремко О.М.,

*доцент кафедри психології та соціальної роботи, кандидат юридичних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6083-4379>
e-mail: yaremko_oksana@ukr.net*

Яремко О.М. Право на медіацію як соціальну послугу: проблеми реалізації в територіальних громадах України.

У статті досліджено проблеми реалізації в територіальних громадах України права на медіацію як соціальну послугу. Зауважено, що право на медіацію отримало своє нормативне відображення біля двадцяти років тому і пов'язане з розвитком в українському суспільстві соціальної політики, орієнтованої на міжнародні та європейські стандарти.

Обґрунтовано, що непослідовність законодавця у сфері соціальних послуг стала однією з проблем реалізації права на медіацію. З початку на рівні підзаконно-правових актів медіацію було визнано другим етапом соціальної послуги посередництва (медіації), а на забезпечення ефективного надання даної послуги було затверджено державний стандарт (Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації), 2016 р.). Прийнявши у 2019 р. Закон України «Про соціальні послуги», визнано медіацію і посередництво двома окремими «базовими» соціальними послугами, але не внесено при цьому жодних змін, які б заклали основи державного стандарту з медіації як самостійної соціальної послуги. Що ж стосується затвердженого у 2020 р. Класифікатора соціальних послуг, то у наведеному ним переліку соціальних послуг використано лише термін «посередництво» як найменування соціальної послуги, хоча термін «медіація» вжито при розкритті характеристики місця надання соціальної послуги «посередництво». Такі законодавчі суперечності, термінологічні неузгодженості впливають на роботу органів місцевого самоврядування, що зобов'язані здійснювати повноваження із забезпечення надання/надання соціальної послуги лише з підстав, у спосіб та у межах, передбачених Конституцією та законами України.

Наголошено, що заявлений у державному стандарті підхід трактування медіації як другого етапу соціальної послуги посередництва (медіації) є «застарілим», адже не відповідає положенням п.п. 10, 18 ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги», нівелює право на вільний вибір надавача соціальної послуги (право одразу обрати медіатора, а не посередника), а також право на забезпечення найкращих інтересів осіб/сімей, що потребують соціальної медіації.

Закцентовано на проблемі низького рівня обізнаності як населення, так і посадових осіб / відповідних працівників органів місцевого самоврядування у питаннях медіації (її сутності та особливостей, медіабельності спорів, пошуку і залучення медіаторів, тощо), а також на обов'язках останніх активно інформувати населення про соціальну послугу медіацію і здійснювати консультування з питань реалізації права на її отримання.

Ключові слова: медіація, право на медіацію, посередництво, соціальна послуга, базова соціальна послуга, державний стандарт, територіальна громада.

Yaremko O.M. The right to mediation as a social service: problems of implementation in territorial communities of Ukraine.

The article examines the issues of implementing the right to mediation as a social service in the territorial communities of Ukraine. It is specified that the right to mediation was reflected in the law about twenty years ago and is associated with the development of social policy in Ukrainian society, oriented towards international and European standards.

It is proved that the inconsistency of the legislator in the social services field has become one of the problems of exercising the right to mediation. From the very beginning, mediation was recognized as

the second stage of the social service of intermediation (mediation) at the level of by-laws, and the State Standard was approved to ensure the sufficient provision of this service (State Standard of Social Service of Intermediation (Mediation), 2016). The Law of Ukraine, «On Social Services», adopted in 2019, recognized mediation and intermediation as two separate «basic» social services but did not make any changes that would lay the foundations for a state standard for mediation as an independent social service. As for the Classifier of Social Services approved in 2020, the list of social services provided only uses the term «intermediation» as the name of the social service. However, the term «mediation» is used to describe the place of provision of the social service «intermediation». Such legislative contradictions and terminological inconsistencies affect the work of local self-government bodies, which are obliged to exercise their powers to ensure the provision of social services only on the grounds, in the manner and within the limits provided for by the Constitution and laws of Ukraine.

It is emphasised that the approach to the interpretation of mediation as the second stage of social intermediation (mediation) stated in the State Standard is «outdated», as it does not comply with the provisions of paragraphs 10, 18 of Part 6 of Article 16 of the Law of Ukraine «On Social Services», and negates the right to free choice of a social service provider (the right to choose a mediator rather than an intermediary immediately), as well as the right to ensure the best interests of individuals/families in need of social mediation.

The article focuses on the problem of low awareness of both the population and officials/relevant employees of local self-government bodies on mediation (its essence and features, mediability of disputes, search and engagement of mediators, etc.), as well as on the latter's obligation to actively inform the population about the social service of mediation and provide advice on the exercise of the right to receive it.

Key words: mediation, right to mediation, intermediation, social service, basic social service, state standard, territorial community.

Постановка проблеми. Однією з особливостей сучасної соціальної політики України є надання переваги соціальним послугам і соціальній роботі над виплатами, компенсаціями та пільгами. Домінування останніх було характерним для радянської моделі соціальної політики і ще донедавна реалізовувалося в Україні, підмінюючи належний рівень заробітної плати і матеріального забезпечення.

На сьогоднішній день право на отримання соціальних послуг в Україні належить усім особам та сім'ям, які знаходяться у складних життєвих обставинах та/або ж, які мають найвищий ризик потрапляння у них (т.т., ті, які є «вразливими») [1], [2]. Адже даним правом можуть скористатися не лише громадяни України, але й громадяни (піддані) інших держав, особи без громадянства, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та біженці. Тоді як обов'язок із забезпечення надання соціальних послуг в значній мірі лежить на органах місцевого самоврядування (далі - ОМС) територіальної громади (далі - ТГ), де зареєстрована (проживає чи перебуває) особа/сім'я, яка їх потребує.

Хоча чинне законодавство і визначило широке коло соціальних послуг, проте особи/сім'ї, які знаходяться у складних життєвих обставинах (або, які є «вразливими»), стикаються у своїх ТГ з певними труднощами, пов'язаними з реалізацією права на отримання ними окремих видів соціальних послуг. Особливо, коли мова йде про медіацію.

Стан опрацювання цієї проблематики. Окремі аспекти досліджуваної теми висвітлено у працях сучасних вітчизняних науковців. Так наукові розвідки Бабаніна С., Бугайчук А., Бондарчук А, Карпінської Н., Мазаракі Н., Швецової Л., Чернети С. та ін. присвячені питанням правової регламентації посередництва (медіації) як соціальної послуги.

Проблемам надання соціальних послуг у ТГ присвятили свої роботи такі науковці як: Біскуп В., Вакулєнко О., Голубенко Т., Івженко І., Нечосіна О., Линдюк О., Семигіна Т., Слозанська Г., Палатна Д., Яремко О. та ін. Проте у вітчизняній науці досить мало напрацьовань, які стосуються розкриття соціальної послуги медіації крізь призму правових питань.

Метою статті є дослідження проблем реалізації у ТГ України права на медіацію як соціальної послуги.

Виклад основного матеріалу. В національному законодавстві України право на медіацію отримало нормативне відображення біля двадцяти років тому і пов'язане, насамперед, з розвитком в українському суспільстві соціальної політики, орієнтованої на міжнародні та європейські стандарти.

Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. (втратив чинність 01.01.2020 р.) не містив жодної згадки про медіацію, але передбачав можливість надання соціальних послуг не лише у формах, визначених ст. 5 («Види соціальних послуг та форми їх надання»), але й у тих, які встановлені

урядом України в «переліку платних соціальних послуг» [3]. Таким чином відсилочна норма ст. 5 даного закону відправляла до постанови Кабінету Міністрів України № 12 «Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку», якою 14.01.2004 р. у Переліку платних соціальних послуг було передбачено посередництво (медіацію) як допомогу з врегулювання конфлікту [4].

Посередництво (медіацію) також було включено і до переліку соціальних послуг, які надавалися особам, що перебували у складних життєвих обставинах та самостійно не могли їх подолати, затвердженому 03.09.2012 р. наказом Міністерства соціальної політики України № 537 [5]. І полягало у наданні допомоги із: 1) напрацювання умов і шляхів вирішення конфліктів; 2) ведення переговорів; 3) врегулювання конфліктів.

В подальшому профільне міністерство для посередництва (медіації) розробило і затвердило (у 2016 р.) окремий державний стандарт (чинний і на сьогодні), який спрямований на реалізацію організаційної, моніторингової (контролюючої) та фінансової функцій у сфері надання соціальних послуг [6].

Як бачимо, у кожному із згаданих вище нормативно-правових актах застосовано поняття «посередництво (медіація)» для означення однієї соціальної послуги, що дає підстави твердити про отождошення нормотворцем даних понять. Такої ж позиції було дотримано при прийнятті 17.01.2019 р. нового Закону України «Про соціальні послуги» (адже у п. 10 ч. 6 ст. 16 посередництво (медіацію) включено до системи базових соціальних послуг) [7], а також при затвердженні 23.06.2020 р. Класифікатора соціальних послуг [8].

Лише з прийняттям у 2021 р. Закону України «Про медіацію» [9] відбулося внесення змін до чинного сьогодні Закону України «Про соціальні послуги», шляхом передбачення в ч. 6 ст. 16 окремими пунктами двох самостійних видів соціальних послуг: посередництво (п. 10) і медіацію (п. 18) [10]. При цьому у розд. 2 («Перелік соціальних послуг») Класифікатора соціальних послуг використовується лише термін «посередництво» як найменування соціальної послуги (т.т. ні «посередництво (медіація)», ні «медіація»), тоді як у даному розділі термін «медіація» продовжує застосовуватися при характеристиці можливого місця надання соціальної послуги «посередництво» [11]. Така неоднозначність у термінах і розкриття їх сутності, на нашу думку, є однією з перешкод у реалізації права на медіацію як соціальну послугу.

Вважаємо, що після прийняття Закону України «Про медіацію» і внесення у зв'язку з цим змін до Закону України «Про соціальні послуги» (включивши медіацію і посередництво до системи базових соціальних послуг як самостійні види) необхідно переглянути редакцію державного стандарту з посередництва (медіації) або ж прийняти стандарт, який би стосувався лише медіації як самостійної соціальної послуги. Адже відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1, п.п. 10, 18 ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» посередництво і медіація є двома окремими видами соціальних послуг, надання яких у ТГ зобов'язані забезпечувати ОМС (т.т. є базовими) [12]. Переконані, що, не зробивши увідповіднення положень державного стандарту до положень Закону України «Про соціальні послуги» і Закону України «Про медіацію», будемо мати у ТГ ситуації неефективного виконання ОМС повноважень із забезпечення осіб/сімей, що знаходяться у складних життєвих обставинах/«вразливих» осіб/сімей соціальними послугами, а, отже, й перешкоджання у реалізації права на медіацію.

Насамперед, неактуально на сьогодні звучать назва державного стандарту («Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації)») і мета його затвердження (що задекларована у п. 1 розд. 1 «Загальні положення»), оскільки сформульовані так, як стосуються однієї соціальної послуги («посередництва (медіації)») [13]. Таке залишення формулювання назви і мети державного стандарту суперечать ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги», яка посередництво і медіацію визнає двома самостійними соціальними послугами [14].

Зі змісту державного стандарту випливає, що соціальна послуга посередництва (медіації) надається у два етапи: посередництво – перший етап, а медіація – другий. Кожен з яких різниться суб'єктом безпосередньої реалізації заходів, що утворюють зміст соціальної послуги посередництва (медіації).

На першому етапі соціальна послуга посередництва (медіації) надається посередником, функції якого можуть виконувати психологи, соціальні робітники і фахівці з соціальної роботи. Тоді як другий етап передбачає участь медіатора, т.т. спеціально підготовленої особи (за кордоном або в Україні), яка підтвердивши набуті компетентності медіатора, отримала відповідний сертифікат (ч. 8 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» [15], п. 2 ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 9 Закону України «Про медіацію» [16]).

Заходи, які згідно державного стандарту мають реалізовувати посередник і медіатор, майже ідентичні. Адже, як на етапі посередництва, так і медіації полягають у: допомозі врегулювати конфлікт,

веденні переговорів між конфліктуючими сторонами, опрацюванні умов і шляхів розв'язання конфлікту. У той же час державний стандарт визначив, що звернення отримувачів соціальної послуги посередництва (медіації) до медіатора можливе після такого, як вони пройдуть процедуру посередництва і коли їм запропонує звернутися до медіатора посередник (п. 5 розд. 2 «Загальні підходи до організації та надання соціальної послуги») [17].

Вважаємо, що викладений у державному стандарті підхід, за якого медіація трактується як другий етап соціальної послуги посередництва (медіації), є «застарілим», адже не відповідає положенням п.п. 10, 18 ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» (де медіація і посередництво – окремі самостійні соціальні послуги, а не складові однієї) [18]. Реалізація такого підходу «перекреслює» право осіб/сімей, які знаходяться у складних життєвих обставинах (або, які є «вразливими»), з-посеред усіх видів соціальних послуг відразу обрати медіацію, а, отже, й нівелює право на вільний вибір надавача соціальних послуг: медіатора, який на відміну від посередника (психолога, соціального робітника, фахівця з соціальної роботи) є сертифікованим спеціалістом з питань вирішення конфліктів.

Реалізація права на отримання соціальної послуги медіації корелює не лише з обов'язком ОМС забезпечити реалізацію даного права, але й з обов'язком забезпечити найкращі інтереси осіб/сімей як отримувачів соціальної послуги медіації. При цьому виконання ОМС та їх посадовими особами даних обов'язків має здійснюватися з підстав, у спосіб та у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України (ст. 19 Конституції України) [19].

Як зауважували, у порівнянні з позицією, викладеною в державному стандарті із посередництва (медіації), визнання Законом України «Про соціальні послуги» медіації і посередництва двома видами базових соціальних послуг заклало правову основу для забезпечення ОМС «найкращих інтересів» осіб/сімей, що потребують послуги з врегулювання конфлікту. Проте ОМС у забезпеченні права на соціальну послугу медіацію «зв'язані» необхідністю чітко керуватися положеннями чинного на сьогодні державного стандарту з посередництва (медіації) (ст. 17 Закону України «Про соціальні послуги» [20]). І це вкотре свідчить про доцільність перегляду редакції даного державного стандарту або ж затвердження нового – державного стандарту з медіації (як окремого виду соціальної послуги).

Ще однією проблемою у реалізації права на медіацію є низький рівень обізнаності українського суспільства про медіацію загалом і про медіацію як соціальну послугу зокрема. Впродовж двадцяти років з часу впровадження у соціальне законодавство даного інституту майже відсутня практика з надання особам/сім'ям, що знаходяться у складних життєвих обставинах (є «вразливими») послуги з медіації. Нічого не змінилося і після прийняття Закону України «Про медіацію». На сьогодні у більшості людей медіація асоціюється з альтернативою щодо суду, судового процесу, вирішення правового конфлікту тощо, а не як соціальна послуга. Це свідчить про необхідність підвищення у жителів ТГ рівня правової культури і правової свідомості щодо цінності медіації у сфері надання соціальних послуг.

В Україні посадові особи та працівники ОМС (Центрів соціальних служб, Центрів надання послуг, Служб у справах дітей тощо) також мають недостатній рівень обізнаності щодо питань медіації (сутності та особливостей медіації, медіабельності спорів, пошуку і залучення медіаторів, тощо). Через це й спостерігаємо їхню бездіяльність як у забезпеченні надання, так і в безпосередньому наданні ними соціальної послуги медіації. При тому, що багато конфліктів, які виникають у ТГ, можна попередити або вирішити за допомогою медіації. І ці конфлікти різного характеру: за їх учасниками (між особами, між особою і певною групою, між групами, безпосередньо у групі, у сім'ї та ін.) і предметом (сімейні, земельні, житлові, з діяльності ОМС, їх посадових осіб, з питань соціального захисту/забезпечення, з надання соціальних послуг та ін.).

Проте варто пам'ятати, що посадові особи та працівники ОМС (Центрів соціальних служб, Центрів надання послуг, Служб у справах дітей тощо), окрім власної обізнаності у сфері медіації, зобов'язані активно інформувати населення про медіацію як соціальну послугу, здійснювати консультування з питань реалізації права на її отримання.

Інформування жителів ТГ про соціальну послугу медіації має здійснюватися «у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я» (п. 3 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про медіацію» [21]), т.т. з врахуванням наявних в отримувачів соціальної послуги перешкод фізичного і психологічного характеру щодо сприйняття інформації (наприклад, розумова відсталість, психічні розлади, вади слуху, зору та ін.). Посадові особи і відповідні працівники ОМС можуть доносити інформацію про соціальну послугу за допомогою друкованих інформаційних матеріалів, стендів, «гарячих» ліній, веб-сторінок, особистого спілкування, тощо.

Вище зазначене свідчить про реальну потребу у проведенні населенню, посадовим особам, відповідним працівникам ОМС ТГ різного роду просвітницьких заходів, задля усвідомлення ними цінності права на медіацію та пошуку ефективних механізмів його реалізації на ТГ. У даному напрямку вважаємо досить дієвим проєкт USAID «Сталий регіональний розвиток сімейної медіації в Україні у співпраці із соціальними службами у справах дітей для забезпечення доступу до правосуддя та дотримання прав дитини». Його реалізація проходила на території семи міст України (Івано-Франківська, Дніпра, Запоріжжя, Рівного, Львова, Одеси, Києва) з 16.09.2019 р. до 17.02.2020 р. [22]. Переконані, що завдяки аналогічним проєктам напрацьовується ефективний механізм співпраці ОМС (які наділені повноваженнями щодо забезпечення/надання соціальної послуги медіації) з медіаторами, які бажають надавати соціальну послугу медіації, а також забезпечується населенню реалізація права на медіацію.

Висновки. Таким чином, під впливом розвитку соціальної політики, орієнтованої на міжнародні та європейські стандарти, в національному законодавстві України близько двадцяти років тому право на медіацію отримало своє нормативне відображення.

Дослідження генези національного законодавства у сфері соціальних послуг дає підстави твердити, що чинний Закон України «Про соціальні послуги» відмовився від трактування медіації як другого етапу соціальної послуги посередництва (медіації), надавши «посередництву» і «медіації» статус двох окремих базових соціальних послуг. Проте не відображення даної позиції у Класифікаторі соціальних послуг (2020 р.) і не внесення змін до чинного державного стандарту (2016 р.)/прийняття нового державного стандарту соціальної послуги медіації негативно впливає на роботу ОМС, які, з однієї сторони, зобов'язані здійснювати повноваження із забезпечення надання/надання соціальної послуги медіації (оскільки вона належить до «базових»), а, з іншої – діяти при цьому лише з підстав, у спосіб та у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України.

Трактування медіації як другого етапу соціальної послуги посередництва (медіації) є «застарілим», адже не відповідає положенням п.п. 10, 18 ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги», нівелює право на вільний вибір соціальної послуги та її надавача (право одразу обрати медіатора, а не посередника), а також право на забезпечення найкращих інтересів осіб/сімей, що потребують соціальної медіації.

В Україні існує нагальна потреба підвищення рівня обізнаності населення і посадових осіб/відповідних працівників ОМС у питаннях медіації (її сутності та особливостей, медіабельності спорів, пошуку і залучення медіаторів, тощо), а також контролю за виконанням останніми зобов'язань з інформування населення про соціальну послугу медіацію та з консультування щодо питань реалізації права на її отримання.

Список використаних джерел:

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
2. Про організацію надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 587. *Офіційний вісник України*. 2020. № 57. Стор. 82. Ст. 1781.
3. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV (втрата чинності від 01.01.2020). *Офіційний вісник України*. 2003. № 29. Стор. 52. Ст. 1435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
4. Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. № 12. (втрата чинності від 19.09.2020). *Офіційний вісник України*. 2004. № 2. Т. 1. Стор. 29. Ст. 42. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
5. Про затвердження Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати: Наказ Міністерства соціальної політики України від 03.09.2012 р. № 537 (втрата чинності від 21.07.2020). *Офіційний вісник України*. 2012. № 74, Стор. 53. Ст. 2993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
6. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892. *Офіційний вісник України*. 2016. № 77. Стор. 121. Ст. 2586.

7. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
8. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429. *Офіційний вісник України*. 2020. № 56. Стор. 18. Ст. 1764. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
9. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 98. Стор. 15. Ст. 6340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n255> (дата звернення: 14.07.2023).
10. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
11. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429. *Офіційний вісник України*. 2020. № 56. Стор. 18. Ст. 1764. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
12. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
13. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892. *Офіційний вісник України*. 2016. № 77. Стор. 121. Ст. 2586.
14. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
15. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
16. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 98. Стор. 15. Ст. 6340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n255> (дата звернення: 14.07.2023).
17. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892. *Офіційний вісник України*. 2016. № 77. Стор. 121. Ст. 2586.
18. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
19. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Стор. 15. Ст. 2598. (дата звернення: 14.07.2023).
20. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Голос України*. 2019. 27 верес. (№ 82). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
21. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 98. Стор. 15. Ст. 6340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n255> (дата звернення: 14.07.2023).
22. Соціальна послуга сімейної медіації в Україні: URL: <http://afmu.org.ua/pro-asociaciyu/proekty/socialna-posluga/> (дата звернення: 14.07.2023).